

Vácrátóti Nemzeti Botanikus Kert

Kevés olyan hazai intézményünk van, amely oly sokféle szempontból felel meg a Magyar Örökség címnek, mint a Magyar Tudományos Akadémia Ökológiai Kutatóközpontjának vácrátóti Nemzeti Botanikus Kertje. A Kert csaknem negyed évezredet felölelő története során az itt felhalmozódó értékek meggyőzően bizonyítják a magyarság kulturális, erkölcsi és szellemi emelkedettségét. A Kert példája az akaraterőnek, az önzetlen tenni akarásnak, a hosszú távú tervezésnek, az alkotó természetszeretnek épp úgy, mint a hazai flóra megőrzéséért érzett felelősségnek.

A Kert gazdagságát imponálóan jelző statisztika mögött (több mint 12000-féle élő növény) sokszor rejtve marad az az emberfeletti munka, ami ennek összegyűjtését, megfelelő elhelyezését, ápolását és tartós fenntartását jelenti. A Kertet látogató aligha gondol arra, például a hűvös sziklaszurdokban sétálva, hogy e gímpáfrányos élőhelyen eredetileg száraz homokpuszta volt, s a hatalmas sziklákat a 19. század végén kézi és állati erővel a 10 km-re levő Naszályról hozták. A tőrendszert és az azt övező dombokat kubikusok alkották, s a gazdag növényzet botanikusok és kertészek százainak sok évtizedes szorgos gyűjtéséből származik.

Mindezt jórészt Vigyázó Sándor gróf, a kastélypark egykori nemes lelkű tulajdonosa tette lehetővé, aki az 1800-as évek végén a Jámbor Vilmos neves romantikus kertépítőt bízta meg a mai felszíni formák kialakítására.

1921-ben Vigyázó Sándor végrendeletében roppant vagyonát, könyvtárát, értékes műtárgygyűjteményét, kastélyait, városi palotáit, sok ezer kataszteri hold földjét a Magyar Tudományos Akadémiának ajándékozta. Mindmáig ő az MTA messze legbökezűbb támogatója. Érdeemes felidézni 1919-ben írt sorait:

„Még annak a kornak vagyok a szülöttje, melyben Széchenyi és munkatársai lerakták a mai Magyarország alapjait. Rendíthetetlen meggyőződése, hogy európai színvonalon álló, s emellett minden ízében magyar kultúra Magyarország és a magyar nemzet fennmaradásának legbiztosabb záloga. Ez okból az egész vagyonomat a magyar nemzeti kultúra szolgálatára kívánom állítani, mely célt első magyar tudományos intézetünk útján vélem leginkább elérhetőnek.”

Így került a vácrátóti birtok is az MTA tulajdonába, mely eseményre ténylegesen csak 1952-ben került sor, amikor itt jött létre az MTA Botanikai majd később Ökológiai és Botanikai Kutatóintézete. 2012 óta a Kert az MTA Ökológiai Kutatóközpont Ökológiai és Botanikai Intézetének Botanikus Kerti Osztálya, mely 1961 óta áll nyitva a nagyközönség számára.

A Nemzeti Botanikus Kert Magyarország legjelentősebb élőnövény gyűjteménye, a világ, és ezen belül hazánk flórájának őrzője és bemutatója. E feladatot a magyar kulturális örökség részeként, azzal szerves összhangban látja el. Az esztétikai élménynyújtás mellett ismeretterjesztő, oktató-nevelő célt szolgáló állandó kiállításokban hívja fel a látogatók figyelmét napjaink környezeti gondjaira, a biológiai sokféleség pusztulására, ökológiai lábnyomunk fenntarthatatlan nagyságára és a klímaváltozásra. A Kert ad lehetőséget nyaranta színvonalas hangversenyekre, kulturális rendezvényekre, különleges szakmai bemutatásokra (pl. a Biblia növényei) és tudományos tanácskozásokra.

Örökséget létrehozni, őrizni és fejleszteni, élő növényekről lévén szó, igen nehéz és felelősségteljes feladat. Hosszú lenne felsorolni azoknak a neveit, akiknek a mai gazdag gyűjtemény kialakítását és fenntartását köszönhetjük. Szinte minden hazai botanikus hozzáadott valamit ehhez az örökséghez.

Kósa Géza azonban e hosszú sorból kiemelkedő. Több mint negyven éve itt él és dolgozik, s 14 éve vezetője is a Kertnek. Jórészt az ő munkájának köszönhető, hogy a dendrológiai gyűjtemény oly gazdag lett (főleg ázsiai gyűjtéseivel), hogy a Kertet sokan csak

Kósa arborétumként emlegetik. Joggal, hiszen 3500 fa és cserjefajtájával rászolgál erre a névre is, hozzátevé, hogy a Kósa előtti időben ennek kevesebb, mint egy tizede élt itt csupán.

A Kert azonban nem csak arborétum. A hazai növényvilág szinte minden családja legalább egy fajjal jelen van itt, még hozzá Soó Rezső filogenetikai rendszerének elrendezésében. Emellett gazdag szilakerti anyag, trópusi üvegházak, pompás virágágyak teszik változatossá a képet. Fokozza mindezt a romantikus angol kert hangulata művészi szobrokkal, emléktáblákkal, tó-rendszerrel, patakkal, hidakkal, vízimalommal, rommal és emlékekkel. Nem csoda, hogy több sikeres magyar film részleteit is itt vették fel, mint például a Pál utcai fiúk vagy az Abigél egyes jeleneteit.

A gazdag örökség azonban kötelez is. Kötelezi a kertet látogatókat, az itt dolgozókat, az intézet és az Akadémia vezetőit, és még Magyarország mindenkori kormányát is az örökség ápolásához szükséges lehetőségek biztosítására. Csak így tudjuk nemzeti örökségünket unokáinknak is továbbadni.

Dr. Vida Gábor